

Uvod.

Središte cijele službe Božje u Crkvi katoličkoj jest presveti oltarski Sakramenat, napose kao žrtva novoga zavjeta. Zato nije čudo, da je sveta mati Crkva kao odabrana i čista zaručnica Isusova u najmanje tančine propisala svojim službenicima, kako će što dostojnije vršiti službu Onome, pred kojim anđeli na nebu sa svim svetima padaju na lica govoreći: „Benedictio, et claritas, et sapientia, et gratiarum actio, honor et virtus, et fortitudo Deo nostro in saecula saeculorum. Amen.“¹

Za dostojno vršenje službe Božje svakako je prvi i najglavniji uvjet: čistoća srca, stanje milosti posvećujuće u svećenika. Na drugom je mjestu vjerno obdržavanje propisa, što ih je Crkva izdala za vršenje službe Božje. Da su i izvanjske ceremonije kod službe Božje važne, kazuje nam već Sveto Pismo staroga zavjeta, kad nam u najmanje sitnice opisuje, kako se imala vršiti služba Božja u svetom šatoru, a poslije u hramu Jerusalemskom. Ako je to bilo važno kod pralika i sjene, kako je tek potrebno, da pazimo točno na sve, kad nam je služiti Sinu Božjemu? No i sama unutrašnja dispozicija svećenikova dobiva mnogo po vjernom ispunjivanju propisanih ceremonija. A što tek da kažemo, kako moćan upliv imade na bogoljubnost vjernika lijepo i pobožno vršenje svetih obreda? Puk ne vidi u dušu svećenikovu, te i ne zna, da li je dostojan ili nije, ali ono, što vidi izvana, može ga ili edificirati ili sablazniti; odatle može suditi i na njegovu unutrašnjost. Dužnost je dakle svećenikova paziti na liturgijske propise kod svetih čina radi Boga, radi sebe i radi vjernika.

Kako je sveta misa najglavniji čin bogoštovlja, ima za nju i najviše propisa, a ti su i najznamenitiji. Zato i u ovoj knjizi najveći dio obuhvataju obredi svete mise. Imade međutim nekih propisa, koji su općeniti u svim bogoštovnim činima, stoga se i navode odmah ovdje kao uvod u ostale više posebne.

Općenita praktična pravila.

1. Znak sv. križa. Svećenik pravi znak sv. križa na sebi i na osobama i stvarima. U oba slučaja pravi križ čitavom desnom rukom li samo palcem desne ruke. Izuzeci od općenitih ovdje istaknutih pravila navest će se na svojem mjestu.

¹ Apoc. 7, 12.

a) Veliki križ na sebi pravi se ovako: Lijevu ruku prsta ispruženih i jedan uz drugi stisnutih dlanom prema sebi stavi nešto ispod prsiju, dok desnu isto tako složenu dlanom prema sebi podigne te se trim prstima, kažiprstom, srednjim i prstenikom, lako takne čela govoreći: *In nomine Patris*; tada spusti desnu ruku na prsa, te se iznad lijeve lako takne prsiju veleći: *et Filii*; podigne tada desnu ruku uvijek je jednako držeći i takne lijevo rame veleći: *et Spiritus*; prenese je k desnom, kojega se na isti način dotakne i govori: *Sancti*. Tada odmah sklopi ruke pred prsima završujući riječju: *Amen*. Kako pravi svećenik veliki križ na sebi držeći u ruci kakav pregmet na pr. patenu, kalež itd., reći će se na svom mjestu:

Veliki križ nad osobama ili predmetima pravi se tako, da svećenik lijevu ruku, ako je slobodna, složenu kao gore stavlja na prsa, a ako je k oltaru okrenut na oltar dlanom dolje, a desnom, kojoj treba da su prsti ispruženi i megjusobno stisnuti, pravi križ ispruživši je prema predmetu tako, da je podigne gore, spusti dolje, malo podigne, zakrene na lijevo a onda ravno na desno. Pri tom dlan ruke gleda prema lijevoj strani a mali prst k predmetu, koji se blagoslivlje. Veličina križa, ako nije već određena kao na pr. nad hostijom i kaležem, neka bude kao kad sebe znamenuje (kako je to kod blagoslova na koncu svete mise).

b) Mali križ pravi se palcem desne ruke. Lijeva je ruka pri tom ili na prsima, ili na oltaru, ako nije čime drugim obavljena. Desna se tako složi, da se prsti ispruže, palac odijeli, dok ostali ostanu stisnuti jedan uz drugi, tada palcem pravi mali križić, dok je dlan ruke okrenut k onom mjestu, koje se palcem znamenuje. Križić se pravi, da se najprije potegne odozgo dolje (ili prema sebi) a onda preko toga potegne od lijeve strane prema desnoj.

2. Sklapanje ruku. Ruke se tako sklope da se prsti stisnuti i ispruženi tiču jedni drugih a isto tako dlanovi, samo se palac desne ruke stavi preko palca lijeve ruke¹. Tako sklopljene ruke drže se pred prsima, ne preblizu prsiju a opet ne predaleko; kut što ga čine sklopljene ruke s prsima neka bude od prilike 45°; dakle ne držati ruke okomito, jer to izgleda odviše ukočeno, a niti vodoravno ili prstima prema zemlji, jer to izgleda odviše nemarno.

3. Držanje ruku. Kao općenito pravilo valja pamtititi, ako se imade nešto raditi samo jednom rukom, da to ima biti desna ruka, dotle lijevu valja staviti na prsa ili na oltar, ako nije čim drugim obavljena.

4. Primanje i pružanje predmeta. Onaj, koji prima kakvi predmet od celebranta, najprije mu poljubi ruku, a onda predmet, za koji je propisan poljubac. Kada pruža, najprije poljubi predmet, a onda ruku celebranta.

Izuzimaju se od toga pravila blagoslovene svijeće na Svijećnicu i blagoslovene grančice na Cvjetnicu. Koji prima svijeću ili gran-

¹ Ovo ne vrijedi za sklapanje ruku kod celebranta od podizanja do pričesti.

čicu, najprije poljubi svijeću odnosno grančicu, a onda ruku celebrantu¹. To je za to, jer su to blagosloveni predmeti.

5. Kod svetih čina nikada se ne stoji pokrite glave (osim kod propovijedi). Stoga valja kod svečane mise najprije sjesti a onda staviti biret na glavu, a isto tako najprije skinuti biret, a onda ustati. Odatle regulae generales de benedictionibus: *Stando semper benedicat et aperto capite*.² Odatle također pravilo: kada se dođe k oltaru, prvo je skinuti biret, a posljednje, kada se odlazi od oltara, pokriti glavu.

6. Nikad se ne ide natraške (osim možda jedan korak) nego se valja uvijek okrenuti i to obično na desno. Ako se sa strane oltara ima sići ili preći na drugu stranu oltara, valja se uvijek licem okrenuti prema križu.

7. Kako valja pokleknuti. Kada hoćemo jednim koljenom pokleknuti, valja paziti na ovo troje: a) Desno se koljeno prigne pokraj gležnja lijeve noge do tla; b) glavu i gornje tijelo valja uspravno držati, a ne prigibati; c) treba odmah ustati bez otezanja. Ako je više riječi, za kojih valja prignuti koljeno (na pr. *Et incarnatus est*), valja to polagano učiniti, a nipošto koji čas klečati na jednom koljenu. Tako u misi o Duhu Svetom na riječi *Veni Sancte Spiritus*, ako je tiha, poklekne se samo na jedno koljeno kod prvih riječi, dok se kod svečane mise kleči na oba koljena, dok pjevači ne ispjevaju cijeli *V*.

Kada se kleca na oba koljena, tada treba prije kleknuti na desno, a onda na lijevo, glavu duboko nakloniti i ustati.³

Pravila. a) Propisano je za sve službenike osim biskupa, kanonika i celebranta, da pred križem velikoga oltara pokleknu na jedno koljeno³, ali samo kad vrše službu kod oltara⁴ dakle ne, kada na pr. kite oltar.

b) Isto tako vrijedi za sve službenike, da pred izloženim presv. olt. Sakramentom imaju pokleknuti na oba koljena samo kad dođu k oltaru i kad ga ostavljaju.

c) Celebrant, đakon i subđakon klecaju na jedno koljeno sve do tla (genuflexio in plano) samo kada dođu k oltaru i kad odlaze od oltara, inače uvijek na stepenici (genuflexio super gradum). — Ostali službenici klecaju in plano.

8. Nakloni. Imade naklona više vrsta:

a) Duboki naklon tijela t. j. gornji dio tijela tako treba pognuti, da bismo rukama mogli segnuti do koljena.

b) Srednji nakon tijela, kada se uz dubok naklon glave i gornjim tijelom tako nagnemo, da možemo vidjeti vrške stopala.

c) Naklon glave opet je trovrstan: veliki (duboki), srednji, mali (profunda, media, minima), već prema tomu, na koga se naklon odnosi: veliki na Boga (Jesus, Jesus Christus, Gloria Patri, Oremus itd.);

¹ Miss. i Caer. Ep. — ² Rit. Rom. VIII. 1. n. 3. — ³ D. a. 4179, I. — ⁴ Caer. Ep. I. 18. n. 3. — ⁴ D. a. 3792, XI.

srednji na blaženu Djevicu Mariju; mali na svete i vladajućega Papu. Kod velikoga naklona glave valja i ramena malo nagnuti.

Pravila.

a) Veliki naklon glave upravlja se uvijek prema križu na oltaru (samo kod evanđelja prema knjizi); kad je Presveti izložen a i poslije podizanja imaju se svi veliki nakloni glave upraviti prema presv. oltar. Sakramentu, pa i kod evanđelja¹.

b) Glava na ime Marijino i na imena svetaca naklanja se obično prema knjizi. No ako je glavna slika na oltaru bl. Dj. Marije ili sveca, treba naklon načiniti prema slici².

c) Naklanja se glavom kod imena Marijina i Papina u svakoj misi pa i u mrtvačkoj; kod imena drugih svetaca samo onda, ako je njihova misa ili im dolazi spomen i to na svakom mjestu, gdje se ime spominje, osim u napisima epistole i evanđelja. Ako ima svetkovina oktavu, valja kroz cijelu oktavu na ime dotičnoga sveca naklanjati glavu pa i u onom slučaju, ako se radi svetkovine višega reda ispušta spomen oktave; na pr. na Petrovo valja u kanonu, kad dođe ime sv. Ivana Krstitelja, glavu nakloniti, premda se toga dana ne uzima spomen oktave sv. Ivana.³ — Kod više imena napravi se jedan naklon per modum unius.

d) Kod imena biskupa naklanja se glava samo in anniversario elect. et consecr. (u molitvi i u kanonu) ili ako biskup prisustvuje službi Božjoj (ali prema knjizi).

e) Ne pravi se naklona kod samih naslova, na pr. Ss. Angelorum, niti na riječ Trinitas ili Spiritus Sanctus a niti onda, kada se ima pokleknuti ili učiniti znak križa.

9. Kađenje. Tamjan se stavlja u kadionicu stojeći te se ima blagosloviti, osim ako se kadi Presveti, ali ako se uz Presveti još što kadi (na pr. oltar u svečanoj misi coram Sanctissimo), valja ga blagosloviti. Pokrovac neka posve zatvara vatru s tamjanom, naročito kada se kadi oltar. Lijevom rukom prihvati se vršak lančića i stavi na prsa, te tu nepomično stoji, desnom se prihvate lančići tik nad pokrovcem, te se odozdo zamahne prema gore (ductus), prema osobi ili stvari, koja se kadi, i opet se spusti dolje (unicus ictus); ako je propisan duplex ictus, tada se ne spuštajući desne ruke opet kadi onicom zamahne onda spusti (unicus ductus cum duplici ictu — zamašaj s dvostrukim udarcem). Između pojedinih zamašaja treba da bude posve kratka stanka, da se može opaziti, da li su dva ili tri. Tijelo valja da ostane mirno, isto tako glava. Da li treba učiniti kakove reverencije prije kađenja ili poslije kađenja, reći će se na svom mjestu. Samo se Presveti kadi klečeći inače stojeći ili polagano idući. Pojedine osobe (biskup, celebrant, službenici kod oltara, beneficiati) i pojedine stvari (križ na oltaru, slike ili relikvije svetaca, knjiga evanđelja prije nego se pjeva evanđelje u svečanoj misi) imaju se kadi duplici ictu, a osobe u skupu (na pr. puk, koji prisustvuje svečanoj misi) i više stvari zajedno (oltar, svijeće, pepeo, palme) unico ictu⁴.

¹ D. a. 3875, IV. — ² Miss. R. celebr. V, 2. — ³ D. a. 4116, I. — ⁴ Ib. 4057, II.